

Marius VYŠNIAUSKAS

Septyneri emigranto metai: Arkadijus Buchovas Kaune

Santrauka. Straipsnyje analizuojamas satyriko, Lietuvos rusų dienraščio „Echo“ redaktoriaus Arkadijaus Buchovo (1889–1937) gyvenimas ir darbai Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu. Per šio asmens veiklą galima nagrinėti įvairių Imperinės ar Sovietinės Rusijos politinių junginių margumyną, suvokti ne tik paskirų Rusijos, Lietuvos, Vakarų Europos valstybių vaidmenų kitimus, bet ir tyrinėti bendrą XX a. pirmųjų dešimtmečių kultūrinę, socialinę, politinę struktūrą. Straipsnyje pristatoma ir A. Buchovo kūryba – poeta „Draugas Oneginas“, satyriškai nušviečianti Kauno ir visos Europos politines-socialines aktualijas. Aptariami redaktoriaus ryšiai su Lietuvos politikais, spauda ir L. Gūros šeima. Nemažesnis dėmesys skiriamas „Echo“ redakcijai, kuri vadinama „šnipų lizdu“, ir paties redaktoriaus politinių pažiūrų tyrimams.

Reikšminiai žodžiai: Tarpukario spauda, satyra, A. Buchovas, dienraštis „Echo“.

Satyrikas, poetas, redaktorius, dramaturgas – tai tik keletas epitetų, kuriais apibūdinamas Arkadijus (Sergejevičius) Buchovas (Аркадий Сергеевич Бухов, 1889–1937), populiarus Pirmosios Lietuvos Respublikos Kauno rusų dienraščio *Эхо* (*Echo*) leidėjas ir redaktorius. Jis puikiai įsipina tarp kitų XX a. prad. rusų tautybės asmenų, gyvenusių ar besilankiusių Kaune. Pavyzdžiui, dailininkė Mariana Veriovkina (Марианна Владимировна Веревкина, 1860–1938), šokėja, aktorė Vera Karali (Вера Алексеевна Каралли, 1889–1972), operos solistas Fiodoras Šalėpinas (Фёдор Иванович Шаляпин, 1873–1938), simbolizmo poetas Andrejus Belas (Андрей Белый, 1867–1942), dailininkė Varvara Stepanova (Варвара Фёдоровна Степанова, 1894–1958) ir kt.

Į Kauną A. Buchovas atvyko visuomenėje jau pelnęs garsų vardą, gelbėdamasis nuo raudonojo teroro; tai sąlyginai tapatu „baltosios emigracijos“ veiksmams. Čia išgyveno kelerius metus (1918/1919¹–1920 m. – Vilniuje,

¹ Į Kauną satyrikas atvyko 1920 m., tačiau atvykimo į Vilnių data istoriografijoje pateikiama skirtingai. L. Gudaitis savo tekste „Arkadijaus Buchovo dienraštis“ (*Kultūros barai*, 1983, nr. 12) teigia, kad šis Vilniuje pasirodė 1918 m., o V. Agafonova (*Литовское семилетие: очерки, рассказы, фельетоны / Аркадий Бухов*, sud. E. Бахметевой; В. Агафоновой, Vilnius, 2006) nurodo 1919 m. Todėl jeigu laikysimės V. Agafonovos nuomonės, tikėtina, jog A. Buchovas pabėgo iš tėvynės dėl inteligentijos areštavimo, kaip minėta anksčiau.

Gardine; 1920–1927 m. – Kaune). Vis dėlto, jei Rusijos imperijos gyventojų akyse subrendo kaip literatas, tai Nepriklausoma Lietuva jį pažino kaip uolų dienraščio *Эхо* (*Echo*) redaktorių, mėginusį iš pagrindų kelti vietinės spaudos lygį. Šiame leidinyje spausdintos ne tik žinios apie vietos įvykius, bet nagrinėtos svarbios Sovietų Rusijos problemos, supažindinta su „baltosios emigracijos“ narių likimais, kūryba. Redaktorius aktyviai bendravo su iškiliomis ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių asmenybėmis: poetu Liudu Gira (1884–1946), dramaturgu, satyriku Arkadijumi Averčenko (Аркадий Тимофеевич Аверченко, 1881–1925), dailininku Mstislavu Dobužinskiu (1875–1957) ir kt.

Lietuviška istoriografija A. Buchovo tema nėra gausi. Paskelbtos kelios lakoniškos publikacijos, kuriose nedaug faktų; jie perrašomi iš vienu straipsnelių į kitus, dažnai pateikiant klaidingai, nenurodant šaltinių, neanalizuojant. Šia tema plačiausiai domėjosi literatūros istorikas Leonas Gudaitis, palikęs du tekstus (skyrių *Namams ir pasauliui* knygoje *Permainų vėjai. Lietuvių literatūrinė spauda 1923–1927 m.*², kur pristatė A. Buchovo gyvenimą Lietuvoje, bet plačiau neišplėtojo jo, kaip sovietinio šnipo, problemos, santykių su L. Gira³, neanalizavo politinės pakraipos pokyčių, neaptarė jaunystės bei paskutinių metų Rusijoje. Literatūrinis darbas taip pat pristatytas apžvalgos principu. Sutrumpintas šio teksto straipsnis publikuotas *Kultūros baruose*⁴). Kita medžiaga – rusų kalba, apžvelgianti istorinės asmenybės jaunystę imperinėje Rusijoje, apsisprendimą išvykti, mirties priežastį. Naudingos medžiagos galima rasti knygoje *Lietuvos septynmetis: apysakos, pasakojimai, feljtonai. Arkadijus Buchovas*⁵, kurioje publikuotas įžanginis Vladislavos Agafonovos straipsnis, nušviečiant redaktoriaus biografiją (išsamiau nei L. Gudaitis). Lietuvos rusų tyrinėtojas Pavelas Lavrinecas savo straipsniuose taip pat rašo apie A. Buchovą daugiau liesdamas dienraščio korespondentų darbą. Tad šiame straipsnyje tyrinėsime mažiau žinomą *Эхо* (*Echo*) redaktoriaus tarpsnį Kaune (trumpai pristatydami jaunystės laikotarpį Rusijoje), išryškindami santykius su lietuvių politikais, miesto valdžia, Kauno atspindžius A. Buchovo kūryboje, dienraščio įtaką Kauno visuomenei ir kt. Pagrindinis tyrimų laikotarpis – 1920–1927 m., t. y. redaktoriaus gyvenimas Laikinojoje sostinėje. Pasitelkiama nepublikuota *Kauno apskrities archyvo* (toliau – *KAA*) medžiaga, periodinė spauda, amžininkų atsiminimai.

Straipsnio tikslas – nuodugniau pažvelgti į oficialią bei neoficialią redaktoriaus veiklą Kaune. Uždaviniai: 1. Ištirti A. Buchovo ryšius su Lietuvos užsienio ministru Juozu Purickiu bei pirmsios Vyriausybės vadovu Augustinu

² L. Gudaitis, *Permainų vėjai. Lietuvių literatūrinė spauda 1923–1927 m.*, Vilnius, 1986.

³ L. Gudaičio nurodytuose kai kuriuose L. Gira dienoraščio puslapiuose A. Buchovas nėra minimas arba jo pavardė nėra tiksliai identifikuota dėl sunkiai įskaitomo rašto.

⁴ L. Gudaitis, Arkadijaus Buchovo dienraštis, *Kultūros barai*, 1983, nr. 12.

⁵ *Литовское семилетие: очерки, рассказы, фельетоны / Аркадий Бухов*, sud. Е. Бахметьевой; В. Агафоновой, Vilnius, 2006 m.

Voldemaru. 2. Išanalizuoti *Эхо* (*Echo*) konspiracinę reikšmę. 3. Iširti dienraščio santykius su Kauno valdžia. 4. Patyrinėti politinį A. Buchovo apsisprendimą, akcentuojant probleminę kaitą.

Keletas ankstyvosios biografijos štrichų

Arkadijus Buchovas gimė 1889 m. sausio 26 d. (s. s. vasario 7 d.) Ufoje (Ufos gubernija). Šeimoje augo trys vaikai – „vyresnis brolis Michailas ir sesuo“⁶. Tėvai – geležinkelio tarnautojai. Būsimas redaktorius mokėsi 2-ojoje Kazanės berniukų gimnazijoje⁷. Pastaroji buvo viena reikšmingiausių⁸ mokslo įstaigų mieste⁹ (tarp mokinių dominavo „smulkių pareigūnų, dvasininkų <...> vaikai“¹⁰). Čia ne visą darbo dieną dirbo Kazanės universiteto profesoriai), todėl pabrėžtina, jog asmuo gavo nepriekaištingą to meto Rusijos imperijoje išsilavinimą.

Tyrinėjant šį A. Buchovo laikotarpį jaučiamas ryškus polinkis į socializmą, kurį, matyt, skatino mokykloje besimokiusio, tačiau išmesto¹¹ revoliucionieriaus Nikolajaus Baumano¹² (Николай Эрнестович Бауман, 1873–1905) autoritetas. Būtent tada A. Buchovas pradėjo rašyti revoliucines eiles *Призыв* (*Išūkis*), *Капитал* (*Kapitalas*), kurios 1906 m. išspausdintos literatūriniame

⁶ Д. Миленко, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества*. Prieiga per internetą: <http://vika-milenko.narod.ru/stati/arkadii_buhov_ocherk_zhizni_i_tvorchestva> [žiūrėta 2012 10 03].

⁷ Ten pat, Д. Миленко, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества...*

⁸ *Казанская Вторая мужская гимназия*. Prieiga per internetą: <<http://gokazan.ru/webcard/view/69/248.htm>> [žiūrėta 2010 01 10].

⁹ Šiais laikais išlikęs tik klasicistinis pastatas, kuriame veikia vaikų kūrybos ir laisvalaikio centras.

¹⁰ *Казанская Вторая мужская гимназия*. Prieiga per internetą: <<http://gokazan.ru/webcard/view/69/248.htm>> [žiūrėta 2010 01 10].

¹¹ Nikolajus Baumanas gimnazijoje (1884–1891) vykdė revoliucinę veiklą. „Jo mokymosi metai <...> buvo „tiesos ieškojimo“ laikas. <...> Šeštoje klasėje gimnazistai būrėsi aplink N. Baumaną ir jo bendraklasi Vladimirą Sušinskį, platinusius rankraštinių žurnalą *Юные восходы* (*Jaunieji želtmenys*), kur kritikuota gimnazijos tvarka. Dėl to kilo konfliktas su vadovybe, pasibaigęs studentų išmetimu.“ Prieiga per internetą: <Министерство культуры Республики Татарстан, <http://mincult.tatarstan.ru/rus/info.php?id=219202>> [žiūrėta 2012 01 10]. Greičiausiai išgirdęs šią istoriją iš vyresnių mokinių (komunizmo istorikas ir politinis teroristas V. Adorackis gimnaziją lankė (1890–1899)), todėl įmanoma, kad galėjo laisvai bendrauti su A. Buchovu) būsimasis redaktorius susipažino su revoliucinėmis idėjomis.

¹² Nikolajus Baumanas (1873–1905) – revoliucionierius, bolševikas 1905 m. spalio 17 d. išlaisvintas iš Tagankos kalėjimo, spalio 18 d. užmuštas juodašimčio. Laidotuvės virto politine demonstracija. Paskui karstą ėjo 200 tūkst. žmonių.

dienraštyje *Memeop*¹³ (*Meteoras*). 1907 m. įstojo į teisės fakultetą Kazanės universitete, tačiau nebaigęs 1 kurso pašalintas dėl dalyvavimo studentiškosiose riaušėse. Rusų istoriografijoje nurodoma, kad studijų metu priklausė socialdemokratų darbininkų (studentų frakcijai) ir eserų partijoms¹⁴. Tais pačiais metais „dalyvavo organizacijoje, organizavusioje pasikėsinimą nužudyti Kazanės karinės apskrities karo vadą generolą leitenantą A. H. Sandeckį“^{15, 16}. Pasikėsinimo naktį, 1907 m. lapkričio 16 d., 14 žmonių grupė suimta. A. Buchovas „paleistas iš kalėjimo 1907 m. gruodžio 22 d. ir išsiųstas į aukso kasyklas Kočkare, Urale (127 km į pietvakarius nuo Čeliabinsko)“¹⁷. Katorgoje išbuvo trumpai. Tais pačiais metais jo pavardė figūruoja Sankt Peterburgo universiteto teisės fakulteto sąrašuose, kurio 4 kursą baigė 1911 m., tačiau teisininku netapo. Sostinėje pasireiškė literato lemtis. Vos atvykęs išsiuntė savo eiles į žurnalą *Стрекоза* (*Laumžirgis*¹⁸). Tuomet tai buvo populiariausias leidinys Rusijoje. Netrukus jame gavo „nuolatinę vietą“¹⁹ rašyti straipsnius, poeziją. Bendravo su „Sidabrinio Rusijos poezijos laikotarpio“ veikėjais: dailininku Konstantinu Korovinu (Константин Алексеевич Коровин, 1861–1939), poetu Vladimiru Majakovskiu (Владимир Владимирович Маяковский, 1893–1930), meno kritiku Aleksandru Benua (Александр Николаевич Бенуа, 1870–1960). 1914 m. prasidėjus Didžiajam karui buvo mobilizuotas, tačiau greitai atleistas dėl nepatikimumo. Spalio revoliucijos metu kartu su žmona Aliona (aktore) ir dukra Natalija palikę Petrogradą persikėlė į Maskvą, bet neužsibuvęs išvyko į Minską, tada – į Vilnių, kol galiausiai apsistojo Kaune.

¹³ Iliustruotas meninis, literatūrinis, satyrinis politinis dienraštis *Memeop*, leistas 1906 m. rugsėjo 30 d. – 1907 m. birželio 6 d.

¹⁴ Д. Миленко, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества*. Prieiga per internetą: <http://vika-milenko.narod.ru/stati/arkadii_buhov_ocherk_zhizni_i_tvorchestva> [žiūrėta 2012 10 03].

¹⁵ Aleksandras Sandeckis (1851–?) – Kazanės karinės apygardos generolas leitenantas, gimęs Vilniaus gubernijoje. Tarnavo Kaukaze, Sibire, Užbaikalėje. Garsėjo valdingu charakteriu ne tik armijoje, bet ir šeimoje. 1918 m. gyveno Maskvoje. Tolesnis likimas nežinomas. Vyrauja hipotezė, jog, kai 1918 m. spalio 25 d. L. Trockio iniciatyva CK posėdyje paleisti karininkai, kurie laikyti nelaisvėje, jei tik nevykdė antirevoliucinės veiklos, A. Sandeckis galėjo būti priimtas į Raudonąją armiją. (Г. Могильниковой, *Генерал Александр Генрихович Сандецкий*. Prieiga per internetą: <http://www.virtualm.spb.ru/ru/virtual/museums/kazan/gen_sand> [žiūrėta 2012 12 16]).

¹⁶ Д. Миленко, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества*. Prieiga per internetą: <http://vika-milenko.narod.ru/stati/arkadii_buhov_ocherk_zhizni_i_tvorchestva> [žiūrėta 2012 10 03].

¹⁷ Тен пат, Д. Миленко, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества...*

¹⁸ 1908 m. balandį *Laumžirgis* pervardintas į *Сатирикон* (*Satyrikonas*), o 1913 m. – *Новый Сатирикон* (*Naujajį Satyrikoną*).

¹⁹ *Литовское семилетие: очерки, рассказы, фельетоны / Аркадий Бухов*, sud. Е. Бахметевой; В. Агафоновой, Vilnius, 2006, p. 6.

A. Buchovas ir Laikinoji Lietuvos sostinė

Lietuva Rusijos emigrantams po 1917 m. spalio tapo tarpine stotele į Vakarų Europą. Taigi Laikinojoje sostinėje Kaune ir toliau laisvai veikė nemažas rusų kultūros ratelis, kuris atrado savą vietą visuomenėje. Režisierius Teofanas Pavlovskis (1861–1936) Valstybės teatre pastatė 20 operų rusiška tematika. 1928 m. atvykusi šokėja kino aktorė V. Karali (rusų kultūros mecenato Sergejaus Diagilevo (Сергей Павлович Дягилев, 1872–1929) „Rusų sezono“ trupės narė, susijusi su imperatoriška Romanovų šeima) surengė pasirodymus bei mokė kauniečius šokio²⁰. Kitos asmenybės amžininkų atsiminimuose susilaukė net šmaikštaus žvilgsnio. Štai apie berniukų gimnazijos mokytojus dar XX a. pradžioje kontržvalgybininkas Jonas Budrys (1889–1964) rašė: „Pedagogai kiekvienas vertas Gogolio plunksnos. <...> Inspektorius Kornouchovas – kyšininkas. Čepelevskis-Pauk (Voras), kaip jį praminė mokiniai, pašaukęs pirmą mokinį, saldžiai užmigdavo. <...> Buvo dar Adronovas, drauge dėstęs ir kunigų seminarijoje, – chroniškas alkoholikas²¹.“²² A. Buchovo laikais Versalio restorane veikė sumanaus ruso iš Laisvės al. surinktų 10 merginų „rusų „čigonų“ choras. <...> Merginos, pakeltos į „artistes“, mielai prisėdavo prie stalų, gėrė vyną ir palaikydavo kompaniją“²³. Ir tai tik maža rusiškojo Kauno dalis.

1920 m. į Kauną atvykęs A. Buchovas ėmė rūpintis, kaip pratęsti literatūrinį-publicistinį darbą, pertrauktą revoliucijos. Užmezgė ryšius su

²⁰ M. Vyšniauskas, Įžymybės Lietuvos laikinojoje sostinėje, *Nemunas*, 2013 m. balandžio 25 d. – gegužės 8 d., nr. 16–17, p. 19.

²¹ Apie Adronovą sklido legenda, kad šis kartą anksti rytą atėjęs į seminariją norėjo išgerti, nes kamavo pagirios. Tad kreipėsi į rektorių: „– Otec Kriškian, kažkas negero su viduriais, ar neturėtumėt ko išgerti? / – Kaip gi, kaip gi, – užjausdamas tarė rektorius Adronovui ir dėl savo dvasiško naivumo nesupratęs padėties atidarė spintelę ir iš butelio pripylęs devynerių tirštos esencijos padavė stikliuką „sergančiajam“. Adronovas vienu ūpu užvertė stikliuką, susvyravo, griebėsi už gerklės ir atsipeikėjęs tarė: „– Savo ilgame gyvenime, išskyrus rašalą ir žibalą, gėriau viską, bet tokios bjaurybės dar nesu ragavęs...“ (J. Budrys, *Atsiminimai...*, p. 98).

²² J. Budrys, *Atsiminimai. Kontržvalgyba Lietuvoje*, Bruklinas, 1967, p. 98.

²³ Ten pat, p. 101.

Laisvės al. 43 [dab. 77] įsikūrusiu M. Kaplano²⁴ knygynu²⁵. Pastarojo savininkas „nusprendė išleisti rusų laikraštį, o A. Buchovas tapo jo faktiniu redaktoriumi“²⁶. Po kelių dienų, spalio 22 d., pateiktas prašymas Kauno miesto tarybai išleisti laikraštį rusų kalba. Leidimas duotas stebėtinai greitai, o spalio 26 d. pasirodė pirmasis *Эхо (Echo)* numeris. Dėl skubos informacija apie naujojo dienraščio redaktorių rinkta pavėluotai; joje pažymėta, kad A. Buchovas yra „Rusijos pilietis, rusų tautybės stačiatikis ir gyvena Kęstučio gatvėje nr. 37, butas 10“²⁷. Kyla klausimas, kodėl atvykėliui taip staiga leista steigti dienraštį? Viena iš priežasčių, pasak J. Budrio, esą A. Buchovas jau garsėjęs Lietuvoje savo feljetonais. Vertėtų priminti, jog Vilniuje tiriamasis bendravo su aktorių trupe, rengė spektaklius (apie tai visiškai nutyli J. Budrys ir L. Gudaitis), todėl tai taip pat padėjo sukurti atitinkamą reputaciją, leidusią kopti karjeros laiptais; Kaune jis pakrikštytas „naujuoju“ Antonu Čechovu (1860–1904)²⁸.

²⁴ Peržvelgus *Kauno apskritys archyve* (toliau – *KAA*) esančius dokumentus, susijusius su pastatu, kur veikė knygynas (Kauno miesto mokesčių inspekcijos byla. Nekil. turt. Kaplaniėnės Rozalijos (Kaplanas Grigorijus įgaliotas) Laisvės al. 43 ir Maironio g. 5, *KAA*, f. 209, ap. 3, b. 246; Kauno miesto mokesčių inspekcijos darbų byla (apie) Grigorijaus Kaplano nekilnojamoji turtą Laisvės al. 43/5, *KAA*, f. 209 ap. 3 b. 2422; Kauno miesto savivaldybės skyrius. Apie statybos darbus pil. G. I. Kaplano kerteje Maironio g. ir Laisvės al., *KAA*, f. 218, ap. 2, b. 3846), pastebėta neatitikimų. Pirmiausia, netikslumas dėl knygyno savininko vardo. Visuose šaltiniuose pateikiama, jog namas priklausė Grigorijui Kaplanui (mirė 1929 m. gruodžio 30 d.), o istoriografijoje kalbama apie M. Kaplaną. Vieninteliai asmenys, kurių vardai Kaplano giminėje prasideda raide „M“, tai jo sesers Elenos Fridensonienės sūnus Mykolas arba kitos sesers Paulinos Turinienės sūnus Moisiejus, kuris kartu su kolega Levinsonu šiame name turėjo parduotuvę. Galima manyti, jog istoriografijoje pateikti Kaplano vardo inicialai gali būti autorius klaida, turint omenyje Grigorijų. G. Kaplanas taip pat turėjo čia parduotuvę (pirmame aukšte (2 patalpos)), kuri po jo mirties pagal testamentą atiteko žmonai Rozalijai (parduotuvė 1933 m. dar veikė). Parduotuvės paskirtis nenurodyta, kadangi dokumentuose didžiausias dėmesys skiriamas kitai šeimos įmonei, užsiėmusiai vyno prekyba (Vilniaus g. 33 [dab. 22]). Name veikė ir daugiau parduotuvių, kurių paskirtis neištirta, pvz., M. Segalio parduotuvė arba M. Poliako parduotuvė. 3 aukšte 1933 m. veikė Rozalijos Kaplaniėnės Spaudos kontora.

²⁵ Kauno miesto savivaldybė. Gydytojų, felčerių, siuvėjų, batsiuvių ir kitokių amatinių bei įvairių prekybinių ir įmonių savininkų sąrašai. Knygynų savininkų sąrašas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 200, l. 18.

²⁶ *Литовское семилетие: очерки, рассказы, фельетоны / Аркадий Бухов*, sud. Бахметьева Е.; Арафонова В., Vilnius, 2006, p. 7.

²⁷ Vytis, *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – *LCVA*), f. 402, ap. 6, B. 33, l. 4. Peržvelgus šaltinius (Finansų skyriaus įkainavimo komisija. Darbų byla nejud. turto, prigulinčio Frokui Beriui-Šliomui, Araono sūnui (*KKA*, f. 214, ap. 1, b. 2821 [dab. 57]), kuris priklausė Frokui Beriui-Šliomui), gyventojų sąrašė A. Buchovo pavardė neaptinkama. Tad, galima manyti, jog jis nebuvo prisiregistravęs arba gyveno kaip nuomininkas.

²⁸ B. Paszkiewicz, *Pod znakiem „Omigie“*, Warszawa, 2003, c. 165.

Vos pasirodęs mieste suskubo keisti politinę pakraipą, matyt, kad atsiri-
botų nuo praeities. „Iš pradžių <...> aktyviai rodė antitarybinį nusistatymą, bet
pirmųjų metų pabaigoje jau samprotavo ir apie bolševizmo idėjų patrauklumą
darbo žmonėms.“²⁹ Per pirmuosius metus pasireiškė kaip uolus baltosios emi-
gracijos gynėjas. Laikraštyje *Lietuva* (1920 m. rugpjūčio 17 d.) išspausdintas jo
pasisakymas, kuriuo aiškinta, kodėl bėgantys iš Rusijos inteligentai turėtų apsi-
stoti Lietuvoje. Savo mintis grindė rusų emigrantų darbu dėl tėvynės čia pat, o
ne toli vakaruose. „Mūsų tikslas šiandien dirbt su jum drauge, pas jus padaryt
savo inteligentijos vaizdą. Ne bėgt į Berlyną, Londoną, o drauge su savo arti-
mom tautom kurt savo ateitį. <...> Rusai prisikels ir paklaus savo inteligentų,
kur jūs buvot? Tad ir galėsim atsakyt: dirbom drauge su mūsų kaimynais.“³⁰
Gaila, tačiau straipsnio autorius J. Pronskus įvardijo tai „pavėlavusiu rusų nacio-
nalizmu“. Iš straipsnio neaišku, ką tokiu pavadinimu norėta akcentuoti: ar tai,
jog rusai (inteligentai) turėjo anksčiau užgniaužti revoliucines idėjas arba prie-
šintis joms dabar, ar kad Rusija pasmerкта žlugti, t. y. tapti sovietine šalimi?
Be to, sunku perprasti, kiek pagrįstos šios A. Buchovo mintys, kiek jis pats
jomis tikėjo (ir ar apskritai tikėjo, nes tapo vasario revoliucijos šalininku). O
dar keblesnis klausimas – kokią tėvynės santvarką norėjo matyti ateityje. Antai,
„įžanginiame dienraščio straipsnyje jis nepritarė tarybiniais idealams, bet ir
atsisakė giedoti ditirambus pietų ar šiaurės generolams, bandantiems, skam-
bant pentinams, atkurti senąją Rusiją, nežadėjo kaulyti pagalbos vietiniams
emigrantams“³¹. Akivaizdu, jog tuo siekta parodyti, kad, nors ir gyvendami
emigracijoje, rusai gali elgtis laisvai, neleisdami kištis „naujajai“ ideologijai.
Akibrokštas, tačiau pirmoji emigracijos banga, išvykusi iškart po revoliucijos,
dar nebuvo įbauginta vėlesnio teroro (neturėjo nuo gimimo formuotos bai-
mės), todėl galėjo rimtas žinias pristatyti šiek tiek laisviau, kritiškiau nei tie,
kurie išvyko 4–5 dešimtmetyje³².

1924 m. gruodį A. Buchovas priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą, įkurtą
1922 m. Tai **vienintelis užsienietis** [paryškinta mano – M. V.], galėjęs vadin-
tis jos nariu, kadangi, kaip skelbė įstatai, nariais turėjo teisę tapti tie, kurie rašė
lietuvių kalba, bei lietuviai, rašę užsienio kalbomis³³. Taip išlaikyta nacionalis-
tinė koncepcija, grįsta asimiliacinio pobūdžio reikalavimais. Apie A. Buchovo
priėmimą užsimenama: „Jis mat tada labai meilinosi prie lietuvių, jautėsi esąs

²⁹ L. Gudaitis, *Permainingi vėjai. Lietuvių literatūrinė spauda 1923–1927 m.*, Vilnius, 1986, p. 287.

³⁰ J. Pronskus, Pavėlavęs rusų nacionalizmas, *Lietuva*, 1920 m. rugpjūčio 17 d., p. 3.

³¹ L. Gudaitis, *Permainingi vėjai...*, p. 286–287.

³² Remiamasi pirmosios Rusijos emigracijos bangos video interviu dokumentinių laidų cikle *Русский выбор* ir *Русские без России*, rež. Н. Михалков, 2003.

³³ A. Rigardis, Lietuvos žurnalistų istorijos lapas, *Sėjos baras*, 1931, nr. 2–3, p. 43.

kone lietuvis ir žadėjęs lietuvių kalbos pramokti per labai trumpą laiką. Tik niekas iš to neišėjo, nes pasirodė, kad tai gudrus prisilaikytojas.³⁴ Velgi nėra aišku, kodėl šis žmogus išskirtas iš kitų? Be garsios reputacijos pritarti svarstytiems galėjo faktas, jog 1923 m. A. Buchovo pastangomis Kaune įsteigta pigių knygelių leidykla³⁵ Europos klasikų kūrinių vertimams lietuvių kalba leisti. Atidarymo proga dienraštyje *Эхо* (*Echo*) (nr. 326) pasirodė trumpa žinutė *Čarlzas Dikensas lietuvių kalba*. Joje rašyta: „Leidykla *Эхо* užsibrėžė išleisti specialią „universalią bibliotekėlę“, kuri duos išsiaiškęs eilę europietiškių klasikų kūrinių lietuvių kalba.“³⁶ Pirmasis kūrinys, numatytas išleisti Kalėdoms, buvo anglų rašytojo Č. Dikenso romanas *Deividas Koperfildas* (vertėjas poetas Kazys Binkis (1893–1942)). Su šiuo poetu A. Buchovas bendradarbiavo artimiausiu³⁷, kadangi straipsnyje jis įvardytas kaip talentingas kūrėjas, kurio vertimus ketinta spausdinti dažniau. Šios verstinės knygos, pasak steigėjo, turėjo padėti besimokantiems lietuviškai. Taip, matyt, vykdyta dalinė rusų tautybės gyventojų asimiliacija (kalbiniu pagrindu). Tačiau, kita vertus, ar nebuvo tai paprastas noras daryti karjerą Lietuvoje, ar tiesiog „pataikavimas skirtingoms vėliavoms“? Lietuviškai pats niekada neišmoko (nors jo poemoje esama lietuviškų žodžių, posakių³⁸ kas leidžia spėti, kad noras buvo), o didžioji žurnalistinės karjeros dalis perpinta barniais su kitais leidiniais, pereinant iki valdžios struktūrų. Tad mintis apie karjeros aukštumas ganėtina reali, nes redaktorius siekė atkovoti pripažinimą, pasiektą ikirevoliucinėje tėvynėje.

Sutarimas su valdžia taip pat buvo dvejopas. Užsienio reikalų ministras Juozas Purickis (1883–1934), geras redaktoriaus draugas³⁹, finansavo dienraštį. Pasak šaltinių, A. Buchovas gerai sutarė su visais krikščionimis demokratais (jiems pradžioje priklausė J. Purickis). Tačiau, kita vertus, pykosi su A. Volde-maro šalininkais, liaudininkais, kuriems rengėsi iškrėsti pokštą – perimti oficio-zą *Lietuva* su visais jo prenumeratorių privačion savo nuosavybėn⁴⁰, šaipėsi iš socialdemokratų frakcijos seime⁴¹. Gąsdinimai perimti *Lietuvą* iš tiesų buvo

³⁴ Ten pat, p. 43.

³⁵ L. Gudaitis, Arkadijaus Buchovo dienraštis, *Kultūros barai*, 1983, nr. 12, p. 57.

³⁶ Чарльзъ Диккенсъ на Литовск Языкѣ, *Эхо*, 1923 июнь 2, но. 326, с. 3.

³⁷ K. Binkis gyvena tame pačiame name Maironio g., kaip ir L. Gira, su kuriuo draugavo Buchovų šeima, todėl šis galėjo redaktorių supažindinti su poetu. Binkio poezijos aptinkama ir šiame dienraštyje.

³⁸ Л. Аркадский [А. Бухов], Товарищ Онегин, *Эхо*, 1921 июнь, но. 130–138, 1922 августа, но. 29.

³⁹ Realі, tačiau netyrinėta versija, kad su J. Purickiu A. Buchovas susipažino anksčiau, dar gyvendamas Sankt Peterburge, kai būsimas ministras 1898–1912 m. studijavo teologiją Žemaičių seminarijoje bei Sankt Peterburgo dvasinėje akademijoje. Tačiau ar tokia pažintis galėjo užsimegztі būtent ten? O gal jau vėliau Lietuvoje? Pakankamai žinių nesama.

⁴⁰ L. Gira, Dienoraštis 1926 m., *Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, bibliotekos rankraštynas* (toliau – *LLTI BR*), f.13–1798, l. 40.

⁴¹ L. Gudaitis, Arkadijaus Buchovo dienraštis, *Kultūros barai*, 1983, nr. 12, p. 55.

ne be pagrindo, kadangi 1925–1926 m. redaktoriumi buvo J. Purickis, todėl, veikiamas pažinties, A. Buchovas būtų laisvai galėjęs daryti įtaką spaudinio turiniui. Juolab pats redaktorius galėjo grasinti laikraštį parduoti, siekdamas asmeninės naudos. Dėl šios draugystės ypač nepatenkintas buvo Augustinas Voldemaras (1883–1942), pasišaipeęs *Lietuvos balse* (1921, nr. 14). Nieko keisto, „kai kada jis piktnaudžiaudavo savo iškalba“⁴².

Straipsnyje *Solomonai* (pavadinimą galima šifruoti remiantis tiek Bibliniu kontekstu, tiek A. Buchovo poemoje minimu išminčiumi Saliamonu) teigta, jog *Ἔχο* (*Echo*) be orientavimosi į anglus, prancūzus ir vokiečius turi dar vieną „draugą“ – užsienio reikalų ministrą. „Juo tiki *Aidas* (*Ἄχο*) gal daugiau nei pačiais vokiečiais. Kai *L. Balsas* ir *Laisvė* įdėjo kritikos prieš d-ro Purickio darbus, tai Solomonai iš *Aido* (*Ἄχο*) pasijuto patys užgauti ir šoko jo ginti.“⁴³ A. Buchovas dienraštyje išspausdino J. Purickį ginantį tekstą. Jame ministras vaizduotas kaip didvyris. Iš to A. Voldemaras pasijuokė: „Be Purickio jie sako Lietuva subyrės. Net baisu pasidarė. <...> Ištarę šį šiurpulių darantį pranašavimą Solomonai rodo pirštu į Maskvą.“⁴⁴ Redaktoriaus žodžių iškraipymas, pasak A. Voldemaro, demonstravo sąsajas tarp J. Purickio ir Rusijos Laikinosios vyriausybės ministro pirmininko Aleksandro Kerenskio (Александр Фёдорович Керенский, 1881–1970) darbų, siekiant išsaugoti savo tėvynę. Jie abu bandė kurti naująją valstybę (vienas 1917 m. Rusiją, kitas 1920–1921 m. Lietuvą). Į tai straipsnio autorius atkirto: „Gaila tik, kad ponai Solomonai nepasako, ar mūsų Purickis lygus Kerenskiui, ar dar už jį didesnis. Bet jie už tai pasako, jog Purickis išgelbės Lietuvą. Jis nuves Lietuvą į Europą.“⁴⁵ Pastarasis teiginys grįstas 1920 m., kuomet tapęs užsienio reikalų ministru J. Purickis bandė iškovoti Lietuvai pripažinimą Europoje. „Lietuva nebuvo pripažinta *de jure* ir daugelio valstybių *de facto*. Didžiosios Europos valstybės ją vertė eiti į kokią nors sąjungą su Lenkija.“⁴⁶ A. Voldemaras nuolat kritikavo užsienio reikalų ministrą dėl nesėkmingų derybų su Lenkija ir orientavimosi į Maskvą. Beje, Maskvos vaidmuo buvo ypač palankus A. Buchovui, ėmusiam linkti Rusijos TFSR⁴⁷ pusėn. Tad galbūt pastarasis paveikė J. Purickį rištis prie

⁴² A. Eidintas, *Antanas Smetona ir jo aplinka*, Vilnius, 2012, p. 201.

⁴³ A. Voldemaras, *Solomonai*, *Lietuvos balsas*, 1921 m. gegužės 24 d., p. 1.

⁴⁴ Ten pat, p. 1.

⁴⁵ Ten pat, p. 1.

⁴⁶ A. Gaigalaitė, J. Žeimantienė, *Juozas Purickis-Vygandas*, Vilnius, 2004, p. 44.; *Vyšniauskas M., Didžiojo karo įtaka besikuriančiam Lietuvos valstybei*. Prieiga per internetą: <<http://www.kamane.lt/Kamanes-tekstai/Istorija/Didziojo-karo-itaka-besikurianciai-Lietuvos-valstybei>> [žiūrėta 2015 12 13].

⁴⁷ Rusijos Tarybų Federacinė Socialinė Respublika, sukurta 1917 m. ir gyvavusi iki 1991 m. 1922 m. gruodžio 30 d. Tarybų I suvažiavimo metu ji buvo įtraukta į naujai sukurta Tarybų Sąjungą.

Rusijos, statydamas šalia A. Kerenskio, argumentuojant, jog šių dviejų žmonių tikslai dėl tėvynių tapatūs ir tauta privalo palaikyti būtent šį politinį kandidatą.

Žinoma, nevalia pamiršti, jog pats A. Voldemaras dažnai pasižymėjo netaktu spaudoje ir dėl to gavo pastabų iš Juozo Tumo-Vaižganto (1869–1933) ir Antano Smetonos (1874–1944). „Pirmiau ir Smetona drauge su visa („Lietuvio“) redakcija: su manimi [Vaižgantas – M. V.], Žaliu, Noreika ir kitais dviem, pritariant Tūbeliui, protestavo prieš Voldemaro chamizmą spaudoje ir prieš maltretavimą asmenų.“⁴⁸ Todėl konflikto su A. Buchovu negalima laikyti rimtu, nes, viena vertus, išsakyta kritika galėjo būti teisinga, o, kita vertus, tiesiog noras paglostyti ambicijas, juolab kad *Эхо* (*Echo*) redaktorius įžeidžiamais epitetais nesimėtė, demonstruodamas aukštesnę kultūrą.

Yra dar viena ginčo priežastis – pavydas. 1920 m. birželio 19 d., renkant iš Seimo daugumos vyriausybę, į Steigiamąjį seimą nepateko ankstesnio užsienio reikalų ministro vadovaujama Tautos pažangos partija. Tad *Эхо* (*Echo*) redaktorius, būdamas tarsi atrama J. Purickio politikai, pelnė A. Voldemaro, nenorinčio tiesiogiai konfliktuoti su ministru, o verčiau siekiančio palaužti jį per aplinką, pyktį. Tačiau rezultatas nuyklė, nes redaktorius mokėjo diplomatiškai laviruoti tarp dviejų pozicijų, nenusileisti iki šmeižikų lygio.

Į įžeidų straipsnį A. Buchovas atsakė satyra *Эхо* (*Echo*) (birželio 2 d., nr. 211) pavadinimu *Profesorius Voldemaro sapnas*. Tai feljetonas, kuriame partijos vadas pristatomas kaip siekiantis absoliučios valdžios. Tekste pasakojama, kaip žmonės prašo jo išgelbėti valstybę nuo bevaldystės (staiga dingio visa valdžia, o liko tik Voldemaras) ir šis su malonumu suformuoja kabinetą. „Pirma, ministras – prezidentas. Bet tai, žinoma, – aš. Toliau užsienio reikalų ministras... Nu, galbūt, taip pat aš. Vidaus reikalų ministras... Ach, aš ir užmiršau. Vidaus reikalų ministras – aš. Finansų ministras – aš. Justicijos ministras taip pat aš, ministras...“⁴⁹ Galiausiai sutrikę delegatai pasiūlo ministrų kabinetą įvardinti tiesiog prof. Voldemaru. Palaipsniui šis tampa ir kvorumu, ir Seimu. Be kita ko, A. Buchovas nepamiršo įterpti ir oponento neapykantos J. Purickiui (vaikščiodamas Laisvės al. Voldemaras sutikęs policininką klausia, ar šia gatve nevaikščiojo užsienio reikalų ministras (neabejotinai neapykanta netekus užsienio reikalų ministro posto), bet gavęs teigiamą atsakymą bematant įsako ją nukasti ir pabarstyti smėliu). Policininkas išsigąsta: „Pasigailėkit, ką liaudis pasakys?“⁵⁰ Į tai A. Voldemaras atkirto, kad liaudis esąs jis pats (kad žodžiai virstų realybe, visus gyventojus išsiuntė į Estiją). Paskutinis iš išsiunčiamųjų pasidomi, ką daryti su užsieniečiais? „Naujoji valdžia“ atsako makabriškai: „Nupjauti rankas, kojas, užkonservuoti ir parduoti. Visus iki paskutinio.“⁵¹

⁴⁸ *Vaižgantas. Laiškai Klimams*, parengė P. Klimas, Vilnius, 1998, p. 57.

⁴⁹ А. Буховъ, Сонь профессора Волдемараса, *Эхо*, 1921 июнь 2, но. 211, с. 2.

⁵⁰ Ten pat, с. 2.

⁵¹ Ten pat, с. 2.

A. Buchovas pateikia nykų „naujosios Lietuvos“ vaizdą: „Ir štai liko Lietuvoje tik profesorius Voldemaras, du žvirbliai, kriaušė ir *Lietuvos balsas*. Praėjo trys dienos. Paėmė prof. Voldemaras *Lietuvos balsą*, atsisėdo po kriaušę, žvirblius pašėrė ir verkia.“⁵² Supratęs, jog nėra kam įsakinėti, prašo Dievo atsiųsti ministrą iš ankstesnio kabineto, vėliau užsieniečių (Dievas atsiuntė rusą ir žydą) ir seimo narį. Pasidžiaugęs „dovanomis“ A. Voldemaras vėl grįžo prie kritikos, rašydamas į *Lietuvos balsą*: „Ar greitai išeis ministrų kabineto atstovas? Tegul nelaimingoji *Laisvė* rašo gynybą jo panegirikai – aš kalbu tiktai viena: Seimo nariai taip pat neverti mindžioti kojomis lietuvišką žemę. Ir kol girdžiu rusų kalbą ir jaučiu žydų buvimą...“⁵³ Straipsnio esmė aiški – A. Voldemaras taip niekada nepasimoko iš klaidų. Absoliučios valdžios jis netroško, bet nuolat ieškojo „atpirkimo ožio“. Panašių feljetonų būta daugiau, tačiau jų lemtis nežinoma.

Geriausiai Kauno metais A. Buchovas sutarė su Liudo Giros⁵⁴ (1884–1946) šeima. Tai ne tik tarpusavio susirašinėjimas, tačiau ir bendradarbiavimas leidžiant vienas kito straipsnius, kūrybą, parama politiniais klausimais⁵⁵. Iš diplomato dienoraščio nuotrupų matyti, kad draugystės būta artimos, pvz., 1924 m. lapkričio 3 d. sunkiai įskaitomas įrašas skelbia, jog pas L. Girą svečiavosi A. Buchovas⁵⁶ arba 1926 m. birželio 9 d. (ketvirtadienį po pietų) autorius užėjo pas Buchovus, kur užtiko „Polianskienę, besikalbančią su Buchovais apie mane ir mūsų bendrus pažįstamus Micevičius“⁵⁷. Kaip buvo susipažįstama su redaktorium, žinome iš J. Budrio atsiminimų. Minima, kad 1921 m. autorius norėjo užmegzti kontaktus su patirtį turinčiu žurnalistu, kuriam būtų galima patikėti numatyta medžiaga. Susipažinti norėjo „atsitiktinai“, tą lėmė kontržvalgybininko postas, kai pirmiausia būdavo surenkama medžiaga, o tik paskui einama į pažintis. „Su keliais karininkais užėjau į „Versalio“ restoraną pavakarieniauti. Prie gretimo stalo linksminosi didesnė kompanija. Mano bičiuliai pasisveikino su jais ir apšvietė mane, kad tai *Эхо* redakcija. Taip nesunku buvo išskirti jų centrinę figūrą – A. Buchovą.“⁵⁸ Kaip

⁵² Ten pat, c. 2.

⁵³ Ten pat, c. 2.

⁵⁴ Mykolas Biržiška (1882–1962) apie L. Giros politines pažiūras savo knygoje atsiliepė neigiamai. „Nesisekė man ir su Liudu Gira. Niekada jo nemėgau, kaip ir jo poezijos, jo „tarp-partinio“ bėginėjimo taip pat (džiaugiaus, jog mes, socialdemokratai, savo tarpe jo niekad neturėjome), nors dar nebuvo jis pasireiškęs pinigų ėmimu iš lenkų ir bolševikų tuo pat metu Nepriklausomoje Lietuvoje.“ (M. Biržiška, *Dėl mūsų sositnė (iš Vilniaus darbo atsiminimų)*, London, 1962, p. 43). Tad galima manyti, jog Buchovo ir Giros santykiai galėjo būti paremti ne tik kultūriniais, bet ir politiniais reikalais, gal abu rengė sovietų agentų susirinkimus, tarpininkavo su kaimyninės valstybės slaptosiomis agentūromis.

⁵⁵ L. Giros poezijos galima aptikti; *Эхо*, 1926 июнь 11; 1927 марта 13, июнь 12.

⁵⁶ L. Gira, Dienoraštis 1924 m., *LLTI BR*, f. 13, 1794, l. 55.

⁵⁷ L. Gira, Dienoraštis 1926 m., *LLTI BR*, f. 13, 1798, l. 57.

⁵⁸ J. Budrys, *Atsiminimai. Kontržvalgyba Lietuvoje*, Bruklinas, 1967, p. 95.

rašoma toliau, redaktorius pasiūlė J. Budrio kompanijai prisijungti ir sustūmė stalus. Bemat užsimezgė pokalbis, per kurį A. Buchovas lyg tarp kitko užsiminė, kokius mokslus baigė, o J. Budrys prisipažino spausdinantis rusų spaudoje savo kūrybą. Tai juos ir suartino. Ši „draugystė“ pasitarnaus stebint *Эхо* (*Echo*) redakciją.

Dienraštis „Эхо“ („Echo“) – „šnipų lizdas“

Dienraštis *Эхо* (*Echo*) Lietuvos spaudos arenoje atsirado staiga ir per kelerius metus išpopuliarėjo. Tokia sėkmė turėjo įtakos kitų lietuviškų, lenkiškų, žydiškų leidinių požiūriui bei davė peno įvairioms „šamokslo“ teorijoms. Be kita ko, šiame dienraštyje spausdinta gausi verstinė lietuvių literatūros kūryba. Satyrinėje poemoje *Товарищ Онегин* (*Draugas Oneginas*, 1922), tikroje tarpukario Kauno odėje, atsispindi Lietuvos kultūra, etnografija, politika⁵⁹. Leistos su Lietuva susijusios žinios, pvz., Seimo nutarimai. Tai skatino gyventojus dažniau perverti numerius.

Prakalbus apie A. Buchovo poemą, dera keletu sakinių pristatyti plačiau kaunietišką jos dalį. Šaipydamasis iš kairės ir dešinės, autorius pajudino gausybę politinių aktualijų ir socialinių klausimų: Sacharino bylą, Vilniaus klausimą, Lietuvos geopolitiką, padėtį Vakarų Europoje. Tai garsiausias jo poetinis kūrinys, pasižymintis itin stipria menine įtaiga. Kaunas, nors persipynęs su politinėmis Lietuvos ir Vakarų Europos problemomis, vaidina centrinį vaidmenį, kadangi čia (su trumpomis pertraukomis) vyksta pagrindinis veiksmas. Siužetas paprastas, bet jaučiama poeto Aleksandro Puškino (1799–1837) *Евгенияус Онегина* (*Евгений Онегин*, 1833) ne tik siužetinė (atskleidžiama nelaiminga meilė), bet ir poetinė linija. A. Buchovas šį rusų klasiką labai mėgo, todėl jam dedikavo poemą⁶⁰.

Kūrinyje *Draugas Oneginas* pasakojama, kaip iš revoliucinės Rusijos, kur kalintas dėl šnipinėjimo, į Kauną atvyksta buvęs kareivis Eugenijus, nes mieste gyveno jo velionė teta, ir siekia „pasirūpinti“ jos turtu⁶¹. Čia sutinka Tatjaną – turtingo pirklio dukrą bei bankininko svainę.

Kaunas pristatomas it rojus žemėje, kur gausu maisto, yra visi patogumai. Atėjęs į restoraną Oneginas šešias dienas valgo, kol dėl skrandžio skausmų yra paguldomas į lignonę. „В коммунистической отчизне / Онегин кушать не привык. / Там, восхваляя прелесть жизни, Глотают слюни и язык. /

⁵⁹ Л. Аркадский [А. Бухов], Товарищ Онегин, *Эхо*, 1921 июнь, но. 130–138, 1922 августа, с. 29.

⁶⁰ Л. Аркадский [А. Бухов], Товарищ Онегин, *Эхо*, 1921 июнь 8, но 130, с. 2.

⁶¹ Ten pat..

А здесь, увидя горы хлеба, / Телят, индюшек и коров, / Благословил
Онегин небо, / А вместе с небом – поваров.⁶² Pirmoje dalyje daug dėme-
sio skiriama sunkiai emigrantų buičiai (suplyšę rūbai, žiurkėmis knibždantys
kambariai). Į Kauną autorius žiūri su tam tikra ironija, nušviesdamas jaunimo
pasilinksminimus Laisvės alėjoje. Ieškodamas Tatjanos tarp Kauno damų hero-
jus skundžiasi: „Когда вы не в костюме франта, / То дева юная – мертва
/ И вам ответит „Ни суранту“ / На ваши нежные слова.“⁶³ Dar kitame
posme situacija sukonkretinama: „И так девицы охамели, / Что смотрят
только на карман.“⁶⁴ Pašiepiamos net Kauno merginų mados, jų arkūnus
stotas (spėliojama, kas sveria daugiau – lietuvių ar dramblų).

Nusivylęs meile herojus išvyksta į užsienį, lankosi Anglijoje, Šveicari-
joje, Paryžiuje, analizuodamas tiek baltosios rusų emigracijos, tiek Lietuvos
politinę padėtį. Tačiau netrukus grįžta į Kauną, kur vyksta rinkimai į Seimą.
A. Buchovas neapsieina be satyros, pašiepiančios politinę sistemą. Lietuvoje
toks ilgas partijų ir programų sąrašas (130), jog išnagrinėti jį Oneginui pri-
reikia visos nakties: „Сто три оттенка сионизма... / Тринадцать наций...
Девять вер... / Сто семь видов социализма...“⁶⁵ Pagaliau, baimindamasis,
kad eserai klasta atims tetos žemę, Oneginas balsuoja už kadetus, pabrėždamas,
jog šitai supras kiekvienas dvarininkas: „А вдруг эс-деки так коварно / Свои
уловки поведут, / Что повернут вопрос аграрный / И теткиной земле –
капут...“⁶⁶ Gana spalvingai poemoje piešiamas Seimo darbas, vaizduojami
jo narių portretai, pvz., E. Draugelio, A. Voldemaro, V. Čepinskio. Įdomu,
kad kūrinio herojai gyvena konkrečiose (net įvardijant namo numerį) Kauno
gatvėse, pvz., E. Ožėškienės nr. 7 Miško g. Be to, iš Kauno pagrindinis herojus
rašo laišką Tautų sąjungos prezidentui Pauliui Hymansui (1865–1941), siek-
damas išspręsti Lietuvos problemas⁶⁷.

Kurį laiką Oneginas vieši Vilniuje. Šioje vietoje vėl išryškėja įgimtas auto-
riaus sarkazmas, dabar nukreiptas į lenkus bei jų siekį paversti Lietuvą Lenkijos
dalimi, Vilniaus užėmimą. Sulaukęs neigiamų reakcijų ir aplinkinių palaiky-
tas kvailiu, herojus grįžta į Kauną, kuris tampa daug mielesnis nei prieš tai.
A. Buchovas tęsia antilenkišką temą pasakodamas herojaus sapną, susidedantį
iš dviejų dalių. Pirma – nušviečiama Kauno modernizacija⁶⁸. Mieste įkurta

⁶² Pažodinis vertimas: „Komunistuojančioj tėvynėj / Oneginas maitintis neįprato. / Ten,
garbindamas grožį gyvasties, / Vos spėjo seiles ir liežuvį ryti. / O čia išvydęs kalnus duo-
nos, / Veršelių, kalakutų, karvių, / Oneginas palaimino net dangų, / O su dangum kartu –
virėjus.“ (Ten pat, *Эпо*, 1921, no. 147–148, c. 3)

⁶³ Vertimas: „Kai neturi dabitos frako / Tai damos mirę tau išsyk / Ir jums atsako „nesu-
prantu“ / Į bet kokius švelnius žodžius.“ (Ten pat, c. 3)

⁶⁴ Vertimas: „Merginos taip suchamiškejo / Jog žiūri tik į kišenės.“ (Ten pat, c. 3)

⁶⁵ Vertimas: „Šimtas trys atspalviai sionizmo / Trylika tautų... devyni tikėjimai... / Šimtas
septyni atvaizdai socializmo...“ (Ten pat, *Эпо*, 1921, 1921, 1921, 1921, 1921, 1921, 1921, 1921, 1921,
no. 167, c. 2)

⁶⁶ Vertimas: „O jei endekai taip klatingai / Gudrybę kokią sugalvos / Kas žemės klausimą
pakeistų / Tetos tad valdai bus – kaput.“ (Ten pat, *июня*, c. 2)

⁶⁷ Ten pat, *июня*, c. 3.

⁶⁸ Ten pat, *июля*, c. 3.

16 gimnazijų, 5 universitetai, gatvėse nebėra purvo, o vietoje šančių stovi dvarai, muziejai, parkai⁶⁹. Tikra idilė sieta su tuo metu mieste vykusiom stabybom. Vis dėlto pirmajai sapno daliai pateikiama antitezė – lietuviškas košmaras (Lenkijos prijungta Lietuva). Viskas sulenkinama, Vilniuje įsikuria valdžia, nėra laiko pyktis, Kaunas pavirsta kareivinėmis. „Вся Ковно – польская казарма, / На каждой улице свой фронт; / За желтым кантиком жандарма / Не виден дальний горизонт.“⁷⁰ Pasakojama, kaip Laisvės al. marširuojantys lenkų kariai trumpina žydams barzdas. Tai greičiausiai tuomet buvo gąsdinimai, kuriais stengtasi sustiprinti tautiškumą. Būtent nutautėjimas poemoje ryškus. Paskutiniuose posmuose dėstoma apie Onegino kelionę į Maskvą, kalinimą, laidavus Lietuvos diplomatams – grįžimą Kaunan. „Хотите верьте или не верьте, / Но не прошло и дней шести, / Как в Ковно, на одном концерте, / Я смог Онегина найти.“⁷¹ Vėlgi įsikūręs herojus mąsto apie finansų pagerinimą. Taip užbaigiama trečioji Kauno dalis. Poema nebaigta. Tokiu būdu intriguojamas skaitytojas, nes rūpi sužinoti, kaip toliau klostysis pagrindinio herojaus nuotykių⁷².

Dienraštis pasižymėjo informatyvumu ir operatyvumu, lyginant su lietuvių spauda. Turėjo korespondentų Vokietijoje, Prancūzijoje. Todėl konkurencinis pavydas pagimdė „šnipų lizdo“ epiteta. Pirmasis apie tai prakalbo darbininkų žurnalas *Kibirkštis*, kaltinęs rusų dienraščių melagingų žinių skleidimu. 1926 m. nr. 14 išspausdintas trumpas tekstas apie leidinio veiklą ir ryšius su Lietuvos valdžia. Jame A. Buchovas kaltintas šnipinėjimu⁷³. Šį faktą keletu užuominų patvirtina J. Budrys. Jis teigė, jog redakcijoje lankydavosi įvairių tautybių žmoniu.

Lietuviai atvykdavo turėdami konkrečių tikslų (kokių nenurodoma), nekeldami įtarimo. „Tik vienas žydų tautybės apie 26 metų vyrukas krito man į akį savo skirtingu elgesiu. Jis bendruose pasikalbėjimuose nedalyvavo, negaišo laiko, praeidamas tylomis linkteldavo kitiems galvą ir eidavo tiesiai į A. Buchovo kabinetą, palikdamas ten savo straipsnį ir greit pranykdavo.“⁷⁴ Kadangi autorius neturėjo redakcijoje pažįstamų, tai iškart negalėjo identifikuoti asmens. Pasak jo, pradėjus klausinėti darbuotojų būtų pranešta pačiam A. Buchovui. Tai galėjo sukelti konfliktą ne tik su redaktorium, bet ir pabloginti lietuvių ir rusų santykius, todėl užduotis pavesta agentams. Po kiek laiko sužinota, jog

⁶⁹ Ten pat, июля, с. 3.

⁷⁰ Vertimas: „Visam Kaune tik lenkų kareivinės / Vis naujas frontas gatvė kiekvienoj / Už apvado policininko geltono / Nebematyt tolesnio horizonto.“ (Ten pat, июля, с. 3)

⁷¹ Vertimas: „Norit tikėkit, norit ne, / Bet nepraėjus nei šešioms dienoms / Kaip viename Kaune koncerte / Aš vėl Oneginą mačiau.“ (Ten pat, Жюль, 1921, no. 215, с. 3)

⁷² Plačiau žr. M. Vyšniauskas, Satyrinė poema „Draugas Oneginas“ – kitoks žvilgsnis į Lietuvą, *Literatūra ir menas*, 2013 m. birželio 21 d., nr. 25, p. 22–25; Poemą žr. originalo kalba Балтийский Архив. Аркадий Бухов. Товарищ Онегин. Prieiga per internetą: <<http://www.russianresources.lt/archive/Buhov/Buhov10.html>> [žiūrėta 2013 11 10].

⁷³ Žvalgybos agento alga, *Kibirkštis*, 1926, nr. 14, p. 51.

⁷⁴ J. Budrys, *Atsiminimai. Kontržvalgyba Lietuvoje*, Bruklinas, 1967, p. 98.

įtariamasis yra studentas juristas, pavarde Reches, kuris buvo nekalbus, viešai nuomonės nereiškę, tačiau aplinka manė jį esant komunistu ar bent jau pritariančiu jiems⁷⁵. Liepęs pasekti J. Budrys išsiaiškino, kokio tipo straipsnius šis atneša ir kam dirba. „Jo straipsniai buvo politiniai, labai atsargiai pakišinėjo mintį, jog ano meto Sov. Sąjunga suinteresuota Lietuvos nepriklausomybe, tik Lietuva turėtų suprasti, kas iš kaimynų yra ar gali būti jos tikri draugai, pažinti juos, užmegzti artimesnius santykius, tegul pradžioje tik kultūrinius, vėliau atsiras ir ekonominiai. Supratau, kad tokį interesą turi ne studentas Reches, bet Sovietų pasiuntinybė, ir jos pavedimu jis pakiša *Echo* savo straipsnius.“⁷⁶ Taigi per dienraštį išsakyta sovietų pozicija politiniais klausimais. Visa tai vyko apie 1922 m., kai A. Buchovas dar tik pradėjo įsijausti į redaktoriaus postą, nors asmeninis statusas jau buvo susiformavęs.

Kitą žydą mini visuomenės veikėjas Vytautas Bičiūnas (1893–1943). Ar negalėjo būti tai tas pats Reches, tik prisidengęs slapyvardžiu? Iš pirmo žvilgsnio, regis, nieko keisto, juolab kad veiklos tapatumą grindžia ir autorius: „Kasdien į redakciją atvykdavo žemas kreivakojis žydelis „Rosta“ [tarybinė spaudos agentūra – M. V.] atstovas Mickūn ir atnešdavo pluoštą žinių iš Sovietų Rusijos. Buchovas mielai tas žinias naudodavo, bet visad nubraukdavo antraštę „Rosta“ ir užrašydavo „Sob. kor“ („Savo korespondento“).“⁷⁷ Vadinas, abu pasiuntinukai į redakciją nešė sovietų informaciją (tai bene ryškiausias jų panašumas). Nepaisant to, tvirtinti, jog Reches ir Mickūn, vienas ir tas pats žmogus sunku dėl šaltinių stygiaus (be to, neaišku, ar pats V. Bičiūnas juos siejo kartu, ar laikė atskirais agentais), todėl mano iškelta versija galėtų būti tik hipoteitinė. Minimas žinių „nusavinimas“⁷⁸ truko metus, o žydas⁷⁹, anot autoriaus,

⁷⁵ Ten pat, p. 98.

⁷⁶ Ten pat, p. 98.

⁷⁷ V. Bičiūnas, Parsidavėlis – šliužas, *Rytas*, 1930 m. kovo 24 d., nr. 68, p. 5.

⁷⁸ Galbūt užsienyje buvusių *Эхо (Echo)* korespondentų, apie kuriuos taip plačiai skelbė dienraštis, nebuvo apskritai? P. Lavrinecas rašo, jog nuo 1923 m. rugpjūčio pradžios iki 1925 m. rugpjūčio vidurio *Эхо (Echo)* išeidavo Berlyne kaip sekmadieninis priedas prie bendravardžio Kauno literatūrinio-politinio dienraščio. (П. Лавринец, И. С. Лукаш в берлинско-ковенском еженедельнике „Эхо“, *Русско-латышские литературные контакты*. Вып. 2: Иван Лукаш: приближение к творчеству, red. E. Mekšs, Daugavpils, 2006, c. 33). Tad teiginys apie leidinyje nedirbusius užsieniečius žurnalistus neturi realaus pagrindo. Jame tikrai dirbo kas nors iš vietinių arba rusų emigrantų (kurių Vokietijoje buvo apstu), teikusią dienraščiui žinias.

⁷⁹ Teisininkas ir visuomenės veikėjas Mykolas Römeris (1880–1945) dienoraštyje *Эхо* apibūdino kaip rusišką žydų dienraštį: „<...> Kad tai žydų leidžiamas laikraštis, kupinas rėksmingo, nenuoširdaus lietuviško patriotizmo, to stiliaus, ką rusai vadina „ура – патриотизм“ [išvertus iš rusų k. – „rėksmingas patriotizmas“]. (M. Römeris, *Dienoraštis 1921 m. sausio 13-oji – lapkričio 7-oji*, Vilnius, 2012, p. 370–371; *Dienoraštis 1920 m. kovo 16-oji – 1921 m. sausio 12-oji*, Vilnius, 2007, p. 417). Remiantis šiais pavyzdžiais bei V. Bičiūno straipsnyje „Parsidavėlis – šliužas“ esamu teiginiu, jog dienraščio redaktorius buvo „kviečiamas į pirtį“, galima manyti, kad taip bandyta išsiaiškinti jo tautybę (ar nėra apripjaustytas). Tačiau V. Gustainis savo atsiminimuose (*Nuo Griškabūdžio iki Paryžiaus*, Kaunas, 1991, p. 153) šiuos gandus atmetė, tvirtindamas, jog valdžia rėmė *Эхо (Echo)*, kuris buvo orientuotas į lietuviškai nekalbančius žydus bei „tuteišus“, siekdama pritraukti nelietuvišką visuomenės dalį.

nuolat įtikinėdavo, jog nubraukti antraštę „Rosta“ neteisėta, tačiau redaktorius nepaisė ir naudodamasis dienraščio pakilimu toliau tyčiojosi iš bolševikų.

V. Bičiūnas mini dar vieną „šnipą“, kurio nėra kituose įrašuose, todėl asmens tikrumu abejojama. Tai buvęs Vilniaus ar Gardino „čekos“ tardytojas. Kokias žinias jis teikė – mįslė. Aišku tik tai, kad draugystėje būta konfliktų. „Bet su juo susipykęs ir savo laikraščio skiltyse gerai išplūdęs p. Buchovas išvijo lauk „nepamainomą“, anot jo, bendradarbi.“⁸⁰ Kiek truko konfliktas, taip pat sunku pasakyti, bet straipsnyje minima, kad gana greitai susitaikyta. Vėliau buvo sudarytas Buchovo simpatikų ir rėmėjų „bendras frontas“⁸¹. Tad kas šis paslaptingas asmuo, taip ir neaišku. Norint išsiaiškinti tapatybę, reiktų peržvelgti visus išlikusius dienraščio numerius (nėra nurodyta bendravimo datos).

Redakcijoje lankėsi ir kiti įtartini asmenys, kuriuos mini J. Budrys, pradėjęs slapta stebėti *Эхо* (*Echo*). „Vieną dieną užtikau redakcijoje keistą tipą: apie 40 metų aukšto ūgio vyrą su portfeliu, iš kurio jis traukė antspaudus ir blankus. Jo oratorijų klausėsi keli *Echo* bendradarbiai.“⁸² Atsiminimų autorius prisidėjo prie klausytojų. „Žiūriu, antspaudas – kaukolė, dar kažkokia butaforija ir rusiškas parašas: Ataman Chmara. Tokie pat spausdinti blankai laiškam.“⁸³ Stebimasis nieko nesibaimindamas viešai agitavo (greičiausiai ne vieną dieną). Vis tik apie ką ėjo kalba, J. Budrys nepateikė, tik pažymėjo, jog paklaustas, kas jį pasamdė, Ataman Chmara⁸⁴ prisipažino vykstantis Šaulių sąjungos paliepimą. Po susitikimo kontržvalgybininkas grįžo į biurą ir per kapitoną Praną Klimaitį (1885–1940), „1922–1925 m. tarnavusių Generalinio štabo žvalgybos skyriuje“⁸⁵, susisiekė su Šaulių sąjunga. Agitatorius nedelsiant sulaukė pasipiktinimo. Kas buvo šis asmuo? Tai baltarusių veikėjas ir politikas Viačeslavas Razumovskis (Вячаслаў Разумовіч, 1889–1937), tarp baltarusių sukilėlių gavęs slapyvardį Chmara⁸⁶. Į Kauną atvyko, kai L. Želigovskis užėmė Vilnių. Laikinojoje sostinėje jam buvo patikėta antilenkiškos partizanų organizacijos lenkų okupuotose teritorijose valdžia⁸⁷. Kas siejo V. Razumovskį ir A. Buchovą

⁸⁰ V. Bičiūnas, Parsidavėlis – šliužas, *Rytas*, 1930 m. kovo 24 d., nr. 68, p. 5.

⁸¹ Ten pat, p. 6.

⁸² J. Budrys, *Atsiminimai. Kontržvalgyba Lietuvoje*, Bruklinas, 1967, p. 98–99.

⁸³ Ten pat, p. 99.

⁸⁴ Ataman Chmara – dažnas pseudonimas arba ukrainietiškas vardas, kuris buvo populiarus tarp 1917–1920 m. išsivadavimo kare kovojusių sukilėlių atamanų. Garsiausi iš jų: Pilypas Chmara (1891–1921) – Ukrainos liaudies revoliucijos karvedys, Juodojo miško atamanas; Ivanas Markovas (mirė 1926 m.) – ukrainiečių sukilėlių vadas, kovėsis prieš sovietinę valdžią. 1921 m. persikėlė į Rumuniją, vėliau – į Lenkiją, tačiau grįžo į Ukrainą ir tęsė revoliucinius maištus. Dėl to buvo bolševikų sušaudytas. Ipolitais Godzivskis (1876–1921) – Ukrainos liaudies revoliucijos vadas, vadovavęs 144 Nadbužansko sukilėlių daliniui, Ukrainos liaudies armijos, laisvųjų kazokų atamanas.

⁸⁵ K. Tamašauskas, Pranas Klimaitis, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. X, Vilnius, 2006, p. 268.

⁸⁶ V. Ataman, Razumovic-Chmara, *Bez masky. Moskva–Kovno–Varsava–Berlin–Pariz–Praba. Аўтабіяграфічны дакументальны рамонт*, Brno, 1935, c. 15.

⁸⁷ Ten pat, c. 117.

informacijos nėra, tačiau galima manyti, kad juos abu suvedė „nemeilė“ lenkams, ką atvirai savo literatūriniuose kūriniuose (*Bedarbis*⁸⁸, *Draugas Oneginas* ir kt.) deklaravo rusų dienraščio redaktorius. Taigi ryškėja faktas, jog *Эхо* (*Echo*) dominavo dvi politinės kryptys – sovietai ir baltieji, o A. Buchovas laviravo tartum tarp kūjo ir priekalo, nežinodamas, kuriuos rinktis, ir todėl išlaikė neutralią (bent jau kurį laiką) poziciją.

Tvirtinti, jog *Эхо* (*Echo*) – „šnipų lizdas“ drąsu, kadangi tokių pavyzdžių amžininkų užrašuose nedaug. V. Bičiūnas, naudodamas A. Buchovo žodžius, leido sau „politinio šikavimo“ būdu sukurti istoriją, kaip veikė redaktoriaus šnipų tinklas. Istorijos fonui panaudojo dienraščio redakciją (Maironio g. 13 (dab. 19)). Tekste rašoma, kad „šnipai“ rinkdavosi Maironio gatvėje esančiame bute, nors J. Budrys „sovietų pasiuntinybės špionažo skyrių“⁸⁹ manė esant Laisvės alėjoje. Tad, šiuo atveju patalpų galėjo būti ne viena ir, norint išsiaiškinti jų veikimą, pirmiausia derėtų suprasti išsidėstymą. Apie butą Maironio gatvėje abstrakčiai teigiama, kad ten rinkos „apstus būrelis vyrų, kalbančių išimtinai rusiškai, bet galvojančių žydiškai, lenkiškai ir net lietuviškai“⁹⁰. Vadinas, publika atstovavo visai Lietuvos visuomenei, kurią vienijo bendras tikslas – socializmas. Nors iš užslėptos minties („ir net lietuvių“) suvokiame, kad V. Bičiūnas nenoriai pripažino, jog tarp jų gali būti tautiečių. Atėję nauji nariai kreipdavosi į A. Buchovą ir šis suteikdavo pagalbą sakydamas, kad visi jie „rusų žmonės“: „Juk mudu „ruskije liudi.“ Tuo visa pasakyta“⁹¹. Žinoma, tai – tik autoriaus hipotezė, todėl nereikia žodžių priskirti pačiam A. Buchovui. Iš tolimesnės istorijos sužinome, kad naujasis „žurnalistas“ pasuka šnipinėjimo keliu ir už tai sušaudomas septintajame forte. Tokiu būdu daroma aliuizija, jog visi redaktoriaus bendradarbiai buvo arba galėjo būti šnipai. Tai iš esmės neatitinka realybės. Antroji istorija kalba apie tokį patį susirinkimą 1926 m., kur draugijoje yra net aukštas karininkas. Tai kariuomenės generolas leitenantas Konstantinas Kleščinskis (1879–1927), bendravęs su satyriku⁹². Jo tapatybę

⁸⁸ A. Buchovas, *Bedarbis*, *Trimitas*, 1921 m. gegužės 16 d., nr. 14, p. 27.

⁸⁹ J. Budrys, *Atsiminimai. Kontržvalgyba Lietuvoje*, Bruklinas, 1967, p. 127.

⁹⁰ V. Bičiūnas, *Parsidavėlis – šliužas*, *Rytas*, 1930 m. kovo 24 d., nr. 68, p. 6.

⁹¹ Ten pat, p. 6.

⁹² Konstantinas Kleščinskis (1879–1927) – gimė Jelizavetpolyje (Užkaukazėje), pasižymėjo Rusijos–Japonijos kare, kur paaukštintas į štabskapitonus. 1913 m. pab. paskirtas Vladivostoko tvirtovės štabo vyr. adjutanto padėjėju, 1914 m. 4 Sibiro korpuso vyr. karininkas. Dalyvavo Didžiajame kare, kur pateko į nelaisvę. Grįžęs 1918 m. gruodį pasiprašė į karinę tarnybą lenkų Generaliniame štabe ir buvo išsiųstas į Suomiją. Tačiau sustojo Kaune, kur priėmė Lietuvos KAM ministro A. Merkio pasiūlymą ir 1919 m. gegužės 4 d. paskirtas Lietuvos kariuomenės 1 pėst. pulko inspektorium. Pasižymėjo kovose su bolševikais. 1924 m., norėdamas vykti į Maskvą, užverbuotas TSRS atstovybės Kaune sekretoriaus Sokolovo, tapo NKVD agentu (slap. Ivanov 12). 1927 m. gegužės 19 d. Lietuvos kontržvalgybos darbuotojų suimtas savo bute Kaune ir po kelių dienų sušaudytas, nes 1925 m. rugsėjį – 1927 m. gegužės 19 d. teikė slaptas žinias TSRS atstovybei Lietuvoje. (*Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m.*, t. IV, Vilnius, 2004, p. 236).

nustatyti lengva dėl tekste minimo slapyvardžio. „Siūlau visiems pasirinkti vieną slapyvardį: Ivanovų su numeriais <...> atsiliepė kariškis. <...> Aš vadinsiuosi ne Štabnoj, kaip iki šiolei, bet Ivanov 12 yj.“⁹³ K. Kleščinskis sušaudytas, tačiau, kaip mini V. Bičiūnas, tam kelią norėjo užkirsti užsienio diplomatinė atstovybė⁹⁴ (kokia nenurodoma, bet aišku, jog tai turėjo būti TSRS, siekdama apsaugoti savo agentą, o gal tik vaidindama „dėl akių“). Šio kariškio mirtis padėjo lemiamą tašką A. Buchovo pasitraukimui iš Lietuvos. Matyt, juto, kad netrukus gali ateiti ir jo eilė. Vadinas, jei tai, kas „juokais“ rašoma, buvo tiesa, tada *Эхо* (*Echo*) redaktorius buvo „dvigubas asmuo“. Tik klausimas, iš kur apie tai žinojo V. Bičiūnas? Gal pats lankėsi tuose vakaruose? Su dienraščio redaktoriumi jis bendravo asmeniškai, todėl galėjo šiuose susirinkimuose dalyvauti arba nugirsti vienokios ar kitokios informacijos.

Jau minėtas žurnalas *Kibirkštis* taipogi leido sau plėtoti vieną iš alternatyvų, t. y. laikė A. Buchovą žvalgybininku. „Rodos, nieks tiek provokacinių paskalų neskleidė kaip Buchovo „Echo“. Ne veltui Buchovas gaudavo iš kadetų valdžios pašalpas dešimtėmis tūkstančių.“⁹⁵ Ir vėl politinės intrigos! Niekur neužfiksuota apie dienraščio redaktoriaus bendravimą su kadetų partija ne tik jaunystėje, bet ir vėlesniais metais, tad šis teiginys – galbūt žurnalistų bandymas apjuodinti. Kita vertus, simpatijas kadetams galėjo paskatinti trumpas gyvenimo epizodas, „antisovietinis laikotarpis“, kai persimetė prie baltųjų, bendraudamas su rusų emigrantais vakaruose⁹⁶, nors tuo pačiu metu „šaipėsi iš P. Miliukovo⁹⁷ paistalų Paryžiuje, sumušto P. Vrangelio⁹⁸ garbinimo, generolų „gelbėtojų“ (baltu žirgu ar juodu automobiliu)“⁹⁹. Dėl visų šių prieštaravimų sunku pasakyti, kiek tiesos atsispindėjo leidžiamo dienraščio puslapiuose. Kaip atskirti *Эхо* (*Echo*) tekstuose atvirą pritarimą vienai ar kitai partijai nuo satyrinio žvilgsnio į aplinkos reiškinius? Galima manyti, jog darbo dienraštyje pabaigoje redaktorius buvo pats persismelkęs susikurto vaidmens, t. y. juokėsi iš rimtų dalykų, apsimėdavo žinančiu tikrąją tiesą. Pagaliau, tyrinėjant

⁹³ V. Bičiūnas, Parsidavėlis – šliužas, *Rytas*, 1930 m. kovo 24 d., nr. 68, p. 6.

⁹⁴ Ten pat, p. 6.

⁹⁵ Žvalgybos agento alga, *Kibirkštis*, 1926, nr. 14, p. 51.

⁹⁶ Informacija žinoma peržvelgus A. Buchovo korespondenciją su Vakarų Europoje gyvenusiais rusų emigrantais literatais. „Echo“ (A. S. Buchovui) redakcijai rašyti laišakai, L. Giros fondas, *VMAVB RS*, f. 96–285.

⁹⁷ Pavelas Miliukovas (1859–1943) – rusų politikas, kadetų partijos vienas iš pagrindinių įkūrėjų bei narių. Po Rusijos Pilietinio karo emigravo į Prancūziją, kur nenustojo vykdyti aktyvios politinės veiklos bei leido rusų žurnalą *Vėlyvosios žinios* (*Latest News*, 1920–1940).

⁹⁸ Piotras Vrangelis (1878–1928) – baltagvardiečių armijos generolas, pagarsėjęs lemiamais mūšiais pietų Rusijoje per Pilietinį karą. 1920 m. Kryme organizavo imperatoriškosios armijos persikėlimą per Juodąją jūrą. Likusį laiką gyveno emigracijoje, kur 1924 m. įkūrė rusų antimilitaristinę sąjungą bei būrė kovai visus užsienyje gyvenančius baltagvardiečius.

⁹⁹ L. Gudaitis, Arkadijaus Buchovo dienraštis, *Kultūros barai*, 1983, nr. 12, p. 54.

A. Buchovo portretą, atvirai formuojasi vaizdinys, kad jis priklausė (ar bent jau tarėsi priklausęs) nemažai daliai politinių junginių, kurie egzistavo tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Jei pritartume paskutiniam faktui, aiškiai matytume, jog rusų dienraščio redaktorius turėjo stiprią atramą tiek partijoje, tiek kaip pavienis asmuo. Todėl nevaržomai galėjo manipuliuoti įvairiais junginiais. Aptariamuoju metu, tai, be abejonės, buvo J. Purickis, demonstravęs redaktoriui prielankumą (rėmęs jį pinigais už teigiamą „reklamą“ dienraštyje)¹⁰⁰.

Žinoma reikia pažymėti, jog pačios *Kibirkštis* pakraipa – socialistinė, o tai atskleidžia partijos pažiūras į A. Buchovą, kuris mėgo konfliktuoti su kairiaisiais. Tad nedera atmesti „keršto“ prerogatyvos. Toliau straipsnyje teigta, jog redaktorius ne visada vykdė melagingą veiklą. „Prie liaudininkų ir socialdemokratų vyriausybės *Echo* per trumpą laiką vengė leisti paskalas, nors pasakėlių negalėjo išsižadėti. Dabar vėl imasi gausiai skleisti visokias paskalas prieš SSRS, prieš komunistus. <...> Gal jau sutarė su nauja vyriausybe ir naują „avansą“ gavo?“¹⁰¹ Tą patį teigė ir V. Bičiūnas, pabrėždamas, kad redaktoriaus neapkęntė ne tik lietuviai, bet ir sovietai. „Pat pradžioj Buchovo buvimo Lietuvoj jis buvo vienas tų, kuriuos bolševikai yra pratę vadinti „bielogardeckskaja svoloč“¹⁰². Iš to aiškėja, kad A. Buchovą buvo lengva papirkti, t. y. juo naudojosi įvairios partijos, siekdamos skleisti per populiarų visuomenės dienraštį sau naudingą informaciją. Tačiau kiek pats buvo korumpuotas, nėra aišku. Kita vertus, gal būtent pats A. Buchovas „laikė suspaudęs kumštyje“ daugelį partijų, siūlydamas joms savo „paslaugas“? Jei pritartume bent vienai versijų, pripažintume, jog skirtingiems dienraščio straipsniams įtakos turėjo skirtingi politiniai dariniai (prie vienu elgėsi drąsiau, žinodamas, jog nebus nubaustas, o kitur išlaikė nuosaikumą). Taigi jį galima pavadinti antipolitišku, idėjiškai nepaveikiu, nes sugebėjo laviruoti esant bet kuriai politinei situacijai¹⁰³.

¹⁰⁰ A. Buchovui išvykus į TSRS, dienraštis (apie 1940 m. vadovaujant Bliumentaliui) „Skučo ir Povilaičio laikais <...> buvo šelpiamas smetoniškos žvalgybos“. (Uždaryti du dienraščiai rusų kalba, *Lietuvos aidas*, 1940 m. liepos 5 d., nr. 315, p. 10).

¹⁰¹ Žvalgybos agento alga, *Kibirkštis*, 1926, nr. 14, p. 51.

¹⁰² V. Bičiūnas, Parsidavėlis – šliužas, *Rytas*, 1930 m. kovo 24 d., nr. 68, p. 5.

¹⁰³ Panašų į A. Buchovą asmenį, neturintį konkrečios politinės orientacijos, dienoraštyje mini M. Römeris. Tai lenkų kilmės teisėjas Budreckas, kuris taip pat įvardijamas kaip „reksmingas patriotas“, nusiteikęs prieš lenkiškumą. Autorius teigė: „Tas ilgametis caro tarnas nedaug ką nežinojo apie Lietuvą, kol Rusija buvo čia padėties šeimininkė. Lietuviška visiškai nemokėjo ir tik nuo 1918 m., kai sugrįžo į šalį, pradėjo mokytis lietuvių kalbos. Ir vis dėlto tapo uoliu Lietuvos „patriotu“ ir kraštutiniu nacionalistu, mėgstančiu savo atsivertėlio uolumu perrėkti net uoliausius lietuvius ir apdovanoti atpildu ligšiolinį savo aplaidumą. <...> Tai tipiškas bailys: kai bolševikų pavojus, regis, prie Lietuvos artėja, darosi jis vos ne bolševikas ir skelbiasi esąs „komunistas“ ir vėl, kai bolševizmas tolsta, skelbiasi esąs „tautininkas“.“ (M. Römeris, *Dienoraštis 1920 m. kovo 16-oji – 1921 m. sausio 12-oji*, Vilnius, 2011, p. 418–149).

Žinant, jog 1926 m. jis jau tvirtai brandino tikslą palikti Lietuvą, išlieka atviras klausimas, kodėl dienraštyje ėmė iš naujo smerkti TSRS? Galima tik spėlioti, ar gyvenimo pabaigoje tai negalėjo atsiliepti jo biografijai¹⁰⁴. Kaip ir keistas apsisprendimas grįžti tėvynėn! Gal taip pasielgė vadovaudamasis panašiais sumetimais, kaip rašytojas Aleksejus Tolstojus (Алексе́й Николаевич Толсто́й, 1883–1945), nesugebėjęs pritaipyti emigrantų tarpe ir nujausdamas, kad ateityje jų politinė reikšmė išnyks¹⁰⁵.

Dėl perdėto pasitikėjimo informatoriais *Эхо* (*Echo*) pakliūdavo į dažnus skandalus. Vienas iš tokių buvo su komunistine agentūra „Litrosta“, kuris aprašytas laikraštyje *Darbininkų žodis* (1920), nurodant, jog A. Buchovas iškraipė „Litrostos“ straipsnius. „Žinutė užvardyta ne „Respublika už medžiagą“, bet „Kirgizijos Sovietų suvažiavimas“. <...> Permainydamas žinutės užvardymą, matomai norėjo jai duoti priešingos prasmės.“¹⁰⁶ Toks poelgis papiktino agentūrą ir ši minėjo, jog A. Buchovas dažnai iškraipydavo jos straipsnių pavadinimus. Todėl ji apsisprendė nutraukti bendradarbiavimą ir neteikti biuletenių. Be to, redaktorius kaltintas nepasitikintis sovietų šaltiniais, kadangi „Litrosta“ išsiaiškino jį gaunant žinias iš kitur (agentūrų ar asmenų vardai nenurodomi): „Tie „tikri“ šaltiniai, kurie skelbia apie „lavonėlius“ kaipo vaikų valgi „Sovdepijoj“, apie „vaikų pirščiukus“, „Sovdepu sriuboj“ ir kt., yra baltagvardiečių darbo perlai.“¹⁰⁷ Tad ryškėja aštus A. Buchovo žvilgsnis į tuometę Rusijos padėtį

¹⁰⁴ Tvirtai apsisprendęs grįžti į TSRS 1925 m. liepos 4 d. oficialiai atidavė *Эхо* redagavimą savo pradėto leisti žurnalo *Rozga* redaktoriui D. Pavlovui. 1926 m. spalio 14 d. įsteigė laikraščio leidimo bendrovę, o 1927 m. vasario 14 d. paskelbė redaktorių D. Pavlovo sūnų Borisą. Pagaliau 1927 m. lapkričio 4 d. dar kartą perleido laikraštį, šįkart iš Vokietijos grįžusiam advokatui N. Radiniui, kuris prieš karą dirbo laikraščio *Gazietra Kopejka* redakcijoje. 1927 m. rugsėjo 3 d. A. Buchovas oficialiai kreipėsi į TSRS su prašymu grįžti. Prašymas patenkintas spalio 3 d. Tai sužinojęs atsisakė teisių į dienraščio leidybą, todėl nuo lapkričio 9 d. jo parašas dokumentuose nefigūravo. Dar po mėnesio, gruodžio 1 d., kartu su šeima išvyko į Maskvą. Kelerius metus pagyvenęs tėvynėje 1937 m. birželio 29 d. savo bute areštuotas. „SSRS Aukščiausiojo teismo karo kolegijos 1937 m. spalio 7 d. buvo pripažintas kaltu dėl „šnipinėjimo“ (str. 58, p. p. 6, č. 1, 8 i 10, č. 1 ČK RTFSR) ir nuteistas aukščiausia bausme.“ Tą pačią dieną sušaudytas. Palaikai sunaikinti Dono krematoriume. Likusios šeimos likimas nežinomas, greičiausiai jie uždaryti į lagerį arba taip pat sušaudyti. Bandant nuslėpti represavimo faktus, mirties data nurodyta klaidingai (pavėlinta – 1944 m.). Šitai įrodo, jog nužudymas įvykdytas neteisėtai, iki galo neatlikus išsamaus tyrimo, kuris ir būtų „pretekstas“ mirties bausmei. 1956 m. liepos 7 d. TSRS Aukščiausia teismo karo kolegija reabilitavo A. Buchovą, o jo kūryba vėl pradėta spausdinti. (Д. Миленко, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества*. Prieiga per internetą: <http://vika-milenko.narod.ru/stati/arkadii_buhov_ocherk_zhizni_i_tvorchestva> [žiūrėta 2013 01 03].

¹⁰⁵ N. Tolstoy, *The Tolstoy – 24 Generations of Russian History, 1353–1983*, London, 1983, p. 299.

¹⁰⁶ Laiškai į redakciją, *Darbininkų žodis*, 1920 m. lapkričio 28 d., p. 7.

¹⁰⁷ Ten pat, p. 7.

bei pastangos praskleisti sovietinės propagandos uždangą. „1922 m. <...> dėl Tarybų Rusijos vyriausybės įžeidimo laikraštis du mėnesius ėjo praplėstu pavadinimu *Echo Litvy*, lyg atskiras spaudinyš.“¹⁰⁸

O kaip *Эхо* (*Echo*) sutarė su Kauno miesto taryba? KAA aptinkamos Kauno miesto savivaldybės fondo bylose esančios istorinės medžiagos mokslinėse publikacijose dar niekada nebuvo publikuotos. Daugiausiai tai miesto savivaldybės sąrašai, kuriuose žymima, į kokius leidinius valdžia 1922 m. siuntė informaciją. Tarp jų dešimtuoju numeriu *Echo Litvy*¹⁰⁹. Įdomu, jog į kitą rusų laikraštį *Noviny* nuo 1922 m. liepos 1 d. valdžia naujienų nesiuntė. Tad šiuo atveju A. Buchovo leidiniui buvo sudaryta tam tikra autonomija, nes vieninteliai konkurentai buvo lenkų, žydų ir lietuvių dienraščiai¹¹⁰. Vis dėlto tarp bylos dokumentų aptinkame dvi žinutes, skelbiančias valdžios nepasitenkinimą dienraščiu. Abi jos kalba apie tą pačią klaidą rugpjūčio 10 d. *Эхо Литвы* nr. 55 straipsnyje „Kas atsitiko Miesto valdyboje“¹¹¹. Pirmoji, datuota 1922 m. rugpjūčio 12 d., nurodo pačios Kauno valdžios susipainiojimą. „Kauno miesto valdyba siunčia redakcijai atitaisymą dėl įdėto Jūsų laikraščio nr. 55 straipsnio, užvardyto „Kas atsitiko Miesto valdyboje“ ir prašo ši atitaisymą artimiausiam Jūsų laikraščio numeryje atspausdinti.“¹¹² Skaitant, rodos, nieko baisaus nėra, tiesiog valdininkai suklydo pateikdami informaciją, kurią dabar bando taisyti, tačiau kitame puslapyje pateiktas rusiškas tekstas atskleidžia, jog kaltas pats dienraštis. Jame Kauno miesto valdyba kaltina leidinį faktų išgalvojimu ir net pasikėsinimu į miesto garbę. „Duomenys pristatyti šiame straipsnyje yra prasiimanymo vaisius, nukreiptas apjuodinti valdžios vardą ir inžinierių Krasovskį, ir visiškai neatitinka tikrovės.“¹¹³ Ar tikrai dienraštis kėsinosi į miesto vardą, lieka tik spėlioti. Vis tik nereikėtų atmesti tuo metu neigiamo požiūrio į patį A. Buchovą, kuris galėjo kelti tokias mintis. Apie ką gi tas straipsnis? Byloje pateikta užuomazgų apie statybų leidimų išdavimus, nes valdyba teisinosi, jog

¹⁰⁸ L. Gudaitis, Arkadijaus Buchovo dienraštis, *Kultūros barai*, 1983, nr. 12, p. 55.

¹⁰⁹ Kauno miesto savivaldybė. Susirašinėjimas su (Žemės ūkio) Kauno miesto ir apskrities viršininku ir įvairiais asmenimis apie darbo suteikimą piliečiams, apie tvarkos palaikymą mieste ir kt. klausimais. Sąrašas laikraščių, į kuriuos siunčiamos informacijos žinios, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 206, l. 52.

¹¹⁰ Kaip teigiama byloje, miesto savivaldybė siuntė informacines žinias į laikraščius: *Lietuva*, *Trimitas*, *Socialdemokratas*, *Nais*, *Idišes Times*, *Dzien Kovienski* ir t. t.

¹¹¹ Autoriui numerio rasti nepavyko.

¹¹² Kauno miesto savivaldybė. Susirašinėjimas su (Žemės ūkio) Kauno miesto ir apskrities viršininku ir įvairiais asmenimis apie darbo suteikimą piliečiams, apie tvarkos palaikymą mieste ir kt. klausimais... Ten pat, *KAA*, l. 74.

¹¹³ Kauno miesto savivaldybė. Susirašinėjimas su (Žemės ūkio) Kauno miesto ir apskrities viršininku ir įvairiais asmenimis apie darbo suteikimą piliečiams, apie tvarkos palaikymą mieste ir kt. klausimais. Sąrašas laikraščių, į kuriuos siunčiamos informacijos žinios, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 206, l. 75.

tokių leidimų monopolijoms neišdavė. „Išduotas didelis kiekis leidimų, brėžinių, <...> jokio ryšio su miesto valdyba neturinčių ir buvo atmetami tik tie brėžiniai, kuriuose padaryti statybos įstatų pažeidimai arba šie techniniu atžvilgiu neraštingi, tuo atveju visada buvo nurodomi atmetimo motyvai ir autoriai galėjo pataisyti savo klaidas.“¹¹⁴ Kaltinimai miesto inžinieriumi Krasovskiumi nepareikšti, nors revizinė komisija valdybai nepateikė jokių proceso rezultatų. Teksto pabaigoje kaltinama jau pati revizinė komisija, ešą nepateikusi žinių, „nors 3 savaitės kaip ir yra pasibaigę“ [termino laikas – M. V.]¹¹⁵. Tad kritika reikia ne tiek dienraščiui, kiek apskritai revizinei komisijai, blogai atlikusiai darbą. Nors, kita vertus, aiškiai jaučiamos neigiamos nuotaikos, nukreiptos į *Эхо* (*Echo*), ne tik spaudos, bet ir valstybiniu (t. y. per miesto valdžią) atžvilgiu¹¹⁶.

Apibendrinant lieka sutikti, jog *Эхо* (*Echo*) peiktas dėl savo straipsnių turinio bei skleidžiamų idėjų. Mažai kuris lietuviškas leidinys per visą gyvavimo laikotarpį sukėlė tiek apkalbų, kiek per tokį trumpą laiką A. Buchovo dienraštis. Kas lėmė kritiką? Konkurencija ar asmeniniai kiviščai? Greičiausiai viskas kartu. Vienos tautinės mažumos dienraščio iškilimas tarp kitų galėjo sukelti nemenką pasipriešinimo bangą, juolab tai buvo staigus įvykis. Tačiau atsakyti, kokia šio fakto suklestėjimo sėkmės priežastis nėra lengva. Populiarius straipsnius, satyriškai nušviečiami užsienio ir Lietuvos įvykiai būrė didėjančių skaitytojų ratą. Populiarumas nemenko ir dėl nuolatinio kitų dienraščių

¹¹⁴ Ten pat, l. 75.

¹¹⁵ Ten pat, l. 75.

¹¹⁶ Kitoje *KAA* byloje *Эхо* (*Echo*) redakcija minima jau po A. Buchovo išvykimo (1929 m. gruodžio 30 d.). Joje pateikiamas namo, kuriame buvo įsikūrusi redakcija, savininko Arano Ceslerio prašymas Kauno miesto valdybai dėl skolos (daugiau kaip 1 000 Lt) išmokėjimo atidėjimo. „Miesto Valdyba buvo uždėjusi areštą ant butpinigių, kuriuos turėjo man mokėti redaktorius rusų dienraščio „Aidas“, p. Bliumentalis, bet pastarasis nemokėjo nei Miesto Valdybai, nei man, o tuo tarpu Miesto Valdybos Policija aprašė mano kilnojamąjį turtą pardavimui iš varžytinių. Virš išdėstyto dėliai, kadangi Bliumentalis man nuomos nemokėjo ir aš neturiu galimumo iš karto visos sumos Miesto Valdybai sumokėti, šiuo turiu garbės nuolankiai prašyti Miesto Valdybą leisti man minėtą sumą išmokėti dalimis mokant po 200 litų kas mėnesis, ir padaryti parėdymą nuėmimui aprašymui daiktų.“ (Kauno miesto valdyba. Edelšteinių Mozės ir Bliumų Maironio g-vė 13, *KAA*, f. 214, ap. 1, b. 4051, l. 43). Tad redakcija įsiveldavo į panašias istorijas ne tik vadovaujant A. Buchovui, bet ir vėlesniais laikais. O ir pats A. Cesleris buvo įdomus žmogus, kadangi ne kartą Miesto valdžia turėjo su juo problemų, nes šis netarkė Maironio g. 13 kieme esančių pastatų, ypač tų, kur buvo arklidės bei išvietės, nes pastarųjų srutos užpildavo šalimais esančio banko laiptinę, miesto kuro sandėlius bei šulnius, todėl raginta šeimininką įsirengti klozetus namo viduje, tačiau šis to nepadarė. Galiausiai 1934 m. vasario 19 d. A. ir Musės Ceslerių namai parduoti Bliumui ir Mozei Edelšteiniams. Kauno miesto savivaldybės statybos skyrius. Apie pil. Ceslerio statybas ir kitus darbus, *KAA*, f. 218, ap. 2, b. 4472, l. 1–6; Kauno miesto savivaldybės statybos skyriaus byla apie M. B. Edelšteinių statybos darbus Maironio g. nr. 13, *KAA*, f. 218, ap. 2, b. 4474, l. 5.

nepasitenkinimo. Veikiama smalsumo visuomenė pirkto numerius, norėdama sužinoti *Эхо (Echo)* nuomonę, perskaityti, kaip šis atsikirs šmeižikams. Be to, per leidinį reikėsi partijos ir būtent per jų vaidmenį palaispniui kito dienraščio statusas. Nereikia atmesti tuo laiku plačios, o gal net ir „modernios“ (lietuviams nežinomos) reklaminės kampanijos, kurioje, matomai, neapsieita be tam tikrų pagražinimų (lengvo apgaudinėjimo). Tad *Эхо (Echo)* mažai kuo skyrėsi nuo šiuolaikinių leidinių, naudodamas tas pačias marketingo technologijas bei konkuruodamas dėl vietos rinkoje. Jis išjudino Kauno spaudą, imta atsakingiau reikšti savo nuomonę vienais ar kitais klausimais, siekiant pralenkti užsieniečio įsteigtą leidinį.

Išvados

1. A. Buchovo dienraštį finansiškai rėmė Lietuvos užsienio ministras J. Purickis. Lietuvos vyriausybė stengėsi pritraukti lietuviškai nekalbančias tautines mažumas, o pats J. Purickis apsisaugoti nuo A. Voldemaro kritikos, naudodamasis leidinyje skelbiama „teigiama reklama“. Su redaktoriumi juos siejo prielankumas Maskvai.

2. Konspiracinė leidinio reikšmė atsispindi sąvokoje „šnipų lizdas“, suformuotoje lietuviškos spaudos iniciatyva. Viena vertus, taip nutiko dėl konkurencijos, kita vertus, sąryšio su A. Buchovo aplinka. Redaktorius bendravo su TSRS užverbuotais lietuviams ir kadetais, spausdino sovietinę agitaciją. Buvo konfliktų tiek su baltaisiais, tiek su raudonaisiais.

3. Santykiai su Kauno miesto valdžia buvo paremti klaidinančia informacija, kurią skelbė revizinė komisija, neatlikusi darbo ir suvertusi kaltę rusų dienraščiui, nors prie nesutarimų prisidėjo ir A. Buchovo žinomumas.

4. A. Buchovo politinės pažiūros nebuvo aiškios krypties. Tam įtakos turėjo politinė situacija, asmeninis apsisprendimas. Linkimą į sovietų pusę galėjo išprovokuoti siekis praplėsti skaitytojų ratą, suvokimas, kad emigrantai palaispniui praras lyderių pozicijas, antipolitiškumas ir nenorėjimas (bent jau pradžioje) veltis į politines intrigas.

Šaltiniai ir literatūra

- A. ATAMAN, RAZUMOVIC-CHMARA, *Bez masky. Moskva–Kovno–Varsava–Berlin–Pariz–Praba*. Аўтабіяграфічны дакумэнтальны рамант, Врпо, 1935.
 M. BIRŽIŠKA, Dėl mūsų sostinė (iš Vilniaus darbo atsiminimų), London, Nida, 1962.
 J. BUDRYS, *Atsiminimai. Kontržvalgyba Lietuvoje*, Bruklinas, Žaltvykslė, 1967.
 A. EIDINTAS, *Antanas Smetona ir jo aplinka*, Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2012.

- A. GAIGIGALAITĖ, J. ŽEIMANTIENĖ, *Juozas Purickis – Vygandas*, Vilnius, Vilniaus knyga, 2004.
- L. GUDAITIS, *Permainų vėjai. Lietuvių literatūrinė spauda 1923 – 1927 m.*, Vilnius, Vaga, 1986.
- L. GUDAITIS, Arkadijaus Buchovo dienraštis, *Kultūros barai*, 1983, nr. 12.
- V. GUSTAITIS, *Nuo Griškabūdžio iki Paryžiaus*, Kaunas, Spindulys, 1991.
- Lietuvos kariuomenės karininkai 1918 – 1953 m.*, t. 4, Vilnius, LKKAS, 2004.
- B. PASZKIEWICZ, *Pod znakiem „Omiegi“*, Warszawa, Neriton i Instytut Historii PAN, 2003.
- M. RÖMERIS, *Dienoraštis 1920 m. kovo 16-oji – 1921 m. sausio 12-oji*, Vilnius, Versus aureus, 2011.
- M. RÖMERIS, *Dienoraštis 1921 m. sausio 13-oji – lapkričio 7-oji*, Vilnius, Versus aureus, 2012.
- K. TAMAŠAUSKAS, P. KLIMAITIS, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. 10, Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.
- N. TOLSTOY, *The Tolstoy – 24 Generations of Russian History, 1353–1983*, London, Hamish Hamilton, 1983.
- Vaižgantas. Laiškai Klimams*, sud. G. VANAGAITĖ, Acta litteraria comparativa, Vilnius, 1998.
- M. VYŠNIAUSKAS, Įžymybės Lietuvos laikinojoje sostinėje, *Nemunas*, 2013 m. balandžio 25 – gegužės 8 d., nr. 16–17.
- M. VYŠNIAUSKAS, Satyrinė poema „Draugas Oneginas“ – kitoks žvilgsnis į Lietuvą, *Literatūra ir menas*, 2013 m. birželio 21 d., nr. 25.
- M. VYŠNIAUSKAS, *Didžiojo karo įtaka besikuriančiai Lietuvos valstybei*. Prieiga per internetą: <<http://www.kamane.lt/Kamanas-tekstai/istorija/Didziojo-karo-itaka-besikuriantiai-Lietuvosvalstybei>> [žiūrėta 2015 12 13].
- Казанская Вторая мужская гимназия*. Prieiga per internetą: <<http://gokazan.ru/webcard/view/69/248.htm>> [žiūrėta 2010 01 10].
- Литовское семилетие: очерки, рассказы, фельетоны / Аркадий Бухов*, sud. E. БАХ-МТБЕВОЙ, В. АГЛФОНОВОЙ, Vilnius, Žaltvykslė, 2006.
- Д. МИЛЕНКО, *Аркадий Бухов. Краткий очерк жизни и творчества*. Prieiga per internetą: <http://vikamilenko.narod.ru/stati/arkadii_buhov_ocherk_zhizni_i_tvorchestva> [žiūrėta 2012 10 03].

Marius VYŠNIAUSKAS

SEVEN YEARS OF AN EMIGRANT:
ARCADY BUCHOV IN KAUNAS

Summary

The article analyses the life of Arcady Buchov (1889–1937) in Kaunas. This man was a satirist and the editor of the political newspaper “Echo”. A. Buchov reveals the diversity of Imperial/Soviet Russian politics and rival activities. Moreover, not only he helps to understand changing roles of Russian, Lithuanian, and Western Europe states but also presents general structure of culture, socialization and politics in the first decade of the 20th century. The aim of this article is to analyse the life and works of A. Buchov, his work experience in the period

of the first Republic of Lithuania, and take a look into the environment he matured and the ideas he expressed. In addition, to reveal close contacts with Lithuanian politics, press, and family of L. Gira. Editorial office of “Echo” named “Spy nest” and problematic political reactions of A. Buchov are analysed as well.

Keywords: interwar press, satire, Arcady Buchov, daily newspaper Echo.